

Olaf Olsen

7. JUNI 1928 – 17. NOVEMBER 2015

AF JØRGEN STEEN JENSEN

Olaf Olsen var en betydelig historisk og arkæologisk forsker specielt inden for Vikingetiden og de danske middelalderlige kirker, men med aktivt engagement gennem hele Danmarkshistorien; han var en fremragende administrator og god til at skaffe penge; endelig og ikke mindst var Olaf en inspirerende iværk- og igangsætter. Kolleger ved Nationalmuseet har udtrykt det således: 'Han fyldte et lokale, når han kom ind.' Man mindes den inspiration, der udgik fra ham, fuld af bunden varme.

Men lad os begynde med begyndelsen, eller rettere den periode, som kan kaldes gymnasietiden.

En af de sidste dage i maj 1945 vendte den 16-årige Olaf Olsen tilbage fra Sverige til sin gamle skole, Sortedams Gymnasium i København, iklædt Den Danske Brigades uniform, støvler og pistol ved bæltet. Han fandt sin klasse, nu 2.g matematisk, bankede på døren og gik ind og satte sig på en ledig plads bagest i lokalet – efter i skolegården at være blevet standset af en lærer, der gjorde opmærksom på, at man ikke måtte bære våben i skolen! Læreren fik det svar, at Olaf ikke var elev på skolen!

Baggrunden for opholdet i Sverige lå i moderen Agnete, født Bings, jødiske baggrund og i faderen, historieprofessoren Albert Olsens, decideret antinazistiske holdning. Han havde af tyskerne været sat i Horserød, var blevet løsladt ved

en fejltagelse, men havde siden været under jorden. Hele familien, forældrene, morforældrene og de tre sønner, begav sig en af de første oktobernætter 1943 over Sundet til Skåne. Efter fortsat skolegang i Lund havde Olaf meldt sig til Den Danske Brigade i begyndelsen af 1945 og vendte hjem med Brigaden – en alt andet end ufarlig hjemkomst; et enkelt sted blev Brigaden beskydt fra tagene af hipofolk. Et mindesmærke for de faldne den 5. maj ses ved det tidligere Landsarkiv, hjørnet af Rantzausgade og Jagtvej i København.

I eftersommeren 1945 kom Olaf tilbage til Sortedam, sikkert en hel del mere moden end sine kammerater i 3.g og han blev student året efter. Han valgte at læse historie som hovedfag, mens bifaget endte med at blive geografi. 1. april 1950 blev Olaf studentermedhjælp ved redaktionen af *Danmarks Kirker* – Nationalmuseets kæmpeværk om de danske kirker, i dag omfattende mere end 60 svære bind – hvor Olaf beholdt tilknytningen i de næste to menneskealdre, og hvor især samarbejdet med bygningshistorikeren Elna Møller (1913-94) kom til at spille en inspirerende rolle.

Specialet i historie var om *Christian IV's tugt- og børnehus*, og det blev straks udgivet (1952) i *Historiske meddelelser om København*. Bogen blev – let forøget – genudgivet af forlaget Wormianum i 1978. Afhandlingen bygger på indgående arkivstudier samt den trykte litteratur og giver et glimrende – og gribende – indtryk af et af Christian 4.s foretagender, som trods al energi fra kongens side – oprettet 1605, lukket 1649 – ikke blev nogen succes. En af årsagerne var den store dødelighed, bl.a. i forbindelse med epidemierne hos de meget tæt indkvarterede indsatte.

Da Olaf var blevet cand.mag. 1953, fortsatte tilknytningen til Nationalmuseet, nu som akademisk medarbejder på den daværende 2. afdeling, i dag Middelalder og Renæssance, dels på grund af de mange fristende arbejdsopgaver, der meldte sig, dels som følge af det ualmindeligt inspirerende arbejdsmiljø, som manifesterede sig ved frokost- og tebordet. Olafs formelt – men ikke reelt – løser tilknytning blev fra 1957/58 permanent som museumsinspektør.

En meget stor og markant kirkearkæologisk undersøgelse fandt sted i St. Jørgensbjerg Kirke ved Roskilde fra 1953. Undersøgelserne i murværk og gulv, der strakte sig over et par år, viste, at der havde været en ældre, noget mindre stenkirke før den nuværende. En betydelig angelsaksisk indflydelse kunne påvises specielt i skibets genanvendte nordportal – 'opført af engelske bygningshåndværkere eller i hvert fald under engelsk ledelse'. Et møntskattefund i en fundamentgrøft viste, at den ældre stenkirke må være bygget under Knud den Stores søn Hardeknud, ja, man kan endog hævde, at mønterne stammer fra den periode før Knuds død 1035, hvor Hardeknud var tillagt kongenavn i Danmark. Undersøgelserne af

St. Jørgensbjerg, der således er en af landets ældste stenkirker, blev omhyggeligt fremlagt i *Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie*, 1960.

Kirkerne kom på mange måder til at stå i centrum for Olafs faglige opmærksomhed i de godt en halv snes år, han var museumsinspektør på Nationalmuseet. Museet har i mangfoldige år fungeret som Kirkeministeriets faglige konsulent ved mere indgribende arbejder i kirkerne, og dem var der mange af sidst i 1940'erne og i 1950'erne. Det drejede sig især om kirkegulvene, idet der i disse år bl.a. skulle indlægges varmerør. En overgang blev den opgave i alt for høj grad behandlet som en ren ekspeditionssag af den daværende ansvarlige overinspektør, hvorved værdifuldt arkæologisk kildemateriale uden videre gik tabt. Inspektørerne var klar over, at forholdet var uholdbart, men det var Olaf, der i 1956 som ung cand.mag. formulerede det kirkegulvs- eller harpecirkulære,¹ som han derefter sammen med de ældre kolleger præsenterede til underskrift for pågældende overinspektør! Dette skete, og der forelå nu nøjagtig instruks både til arkitekter, præster og menighedsråd om, hvad man skulle gøre, når man kom ned i et kirkegulv, bl.a. skal al bortgravet jordfyld undersøges ved hjælp af harpning, dvs. sigtning af jorden! Middelaldermønter i tusindvis fremkom ved undersøgelserne, og allerede da cirkulæret havde eksisteret i et par år, kunne Olaf i en artikel i *Nationalmuseets Arbejdsmark* 1958 konstatere dets store nytte. I Sankt Jørgensbjerg-publikationen kunne Olaf fremlægge et kronologisk diagram over de ca. 3.600 mønter, der blev fundet ved harpning af gulvfyld fra 80 danske kirker i årene 1953-60. Over en fjerdedel af mønterne var senmiddelalderlige. Lad mig tilføje, at for møntforskningen har cirkulæret haft afgørende betydning. Mange nye typer fremkom i de følgende år, især fra Valdemarstiden, og takket være møntfund fra danske kirkegulve spiller Danmark en betydelig rolle i internationale forskningsdiskussioner om dette emne.

Olaf kom i mange år til at beskæftige sig med Vikingetiden, ikke mindst med de store ringborge, hvor han allerede som student og ung magister havde været med C.G. Schultz ved de arkæologiske undersøgelser af Aggersborg, senere også af Fyrkat. Efter C.G. Schultz' uventede død 1958 overtog Olaf hele dette område, ligesom han i samarbejde med arkitekt Holger Schmidt arbejdede med at revidere den gamle opfattelse af Trelleborghusene, som den fremgår af en rekonstruktion fra 1930'erne uden for Trelleborg, hvor der er bygget en svalegang omkring huset. Det beror på, at der på Trelleborg var udgravet mere end to tusinde huller fra husenes yderstolper, og disse havde alle været opfattet som lodrette. I stedet for som tidligere at tømme stolpehullerne kom man nu på Fyrkat ind på at bruge *snitgravning*, dvs. man anlagde et lodret snit gennem stolpehullet, som herved kan studeres fra siden, ligesom denne metode også giver eftertidens arkæologer gode muligheder for at efterprøve

udgraverens konklusioner. Det lykkedes ved udgravninger i Trelleborg 1965-67 at dokumentere, at stolpehullerne også dér var skråtstillede. Der blev 1985 med Holger Schmidt som arkitekt bygget et hus i fuld størrelse med skråtstillede yderstolper uden for Fyrkat-borgen. En argumenterende og dokumenteret artikel i *Arbejdsmarken* 1968, 'Om at udgrave stolpehuller', kan opfattes som et forarbejde. 1968-71 ledede Olaf en arkæologisk undersøgelse af ringborgen i Odense, Nonnebakken, der er meget ødelagt af nyere villabyggeri i området. Resultatet var vist ikke alt for opmuntrende, men der blev skrevet og afsluttet en beretning til Museets arkiv.

Sammen med arkitekt Holger Schmidt og Else Roesdahl – der senere kom til at efterfølge ham på Aarhus Universitet – stod Olaf for publikationen af *Fyrkat* i to bind 1977. Han havde i den foregående snes år dels stået for supplerende arkæologiske undersøgelser, dels fremlagt foreløbige resultater ved nordiske og internationale kongresser og publikationer. Der var flere grunde til, at det blev til to bind. En af dem var, at Olaf og Else Roesdahl ikke var helt enige om dateringen af Trelleborgene; Olaf havde været tilbøjelig til at sætte dem i forbindelse med erobringen af England i andet tiår af 1000-tallet og citerede sin tidligere (1962), lidt bredere datering af anlæggelsen til mellem ca. 970 og 1020, mens Else ville datere Fyrkat til mellem ca. 950 og 990, 'og intet tyder på, at den var i brug efter år 1000'. Det var nogle år før den dendrokronologiske datering af Trelleborg til ca. 980. Et andet punkt, hvor Olaf og Else ikke var enige, var spørgsmålet om formålet med Trelleborgene, hvor Else lagde større vægt på mulige civile, administrative formål med anlæggene end Olaf, som fandt, at forklaringen 'Landeværn – tvangsborge – vikingelejre' ikke i sig selv var tilstrækkelig, men ikke uden videre kunne fejles af bordet. Der blev nu lejlighed til at diskutere dette i Fyrkat-publikationen.

Det kan i denne sammenhæng nævnes, at Olafs sidst udgivne publikation, som fremkom i *Kuml* lige før hans død, også handlede om en ringborg, nemlig anmeldelsen af Else Roesdahl, Søren M. Sindbæk og Anne Pedersens store bog om *Aggersborg* fra 2014. Her sættes Aggersborgs og de øvrige trelleborges datering til mellem 975 og 990, og næppe en eneste af dem fungerede endnu ved årtusindskiftet.

Rabies archaeologorum. Olaf blev efterhånden bange for unødvendige arkæologiske udgravninger på sårbare steder, og det medførte en mindre opsats med ovennævnte titel, som fik betydelig gennemslagskraft både på dansk (i *Fortid og Nutid*) og på engelsk (*Antiquity*, Château Gaillard). På nogle få sider gør Olaf rede for, at uforsigtige arkæologiske udgravninger kan forårsage uoprettelige ødelæggelser og hindre eftertiden i at stille nye spørgsmål. Det var derfor, han lod en fjerdedel af Fyrkat-borgen blive stående urørt. Også ved kirkegulvsundersøgelserne satte dette synspunkt sine spor.

Hvis man ser på Olafs publikationsliste, fra han fik tilknytning til Nationalmuseet o. 1950, og til han var omkring 40 år, kan man se, hvorledes beskæftigelsen med emnerne gradvis udvikler sig. Først og fremmest kirkeundersøgelserne, begyndende med den nævnte, epokegørende Roskilde St. Jørgensbjerg Kirke 1953 ff., de følgende år fulgte Roskilde Skt. Ib, Svendborg Skt. Jørgen, Hjørring Skt. Olai og Slagelse Skt. Mikkel, indrammet, kan man vel sige, af den nævnte programartikel 'Kirkegulvet som arkæologisk arbejdsmark' og (sammen med Elna Møller) 'Danske trækirker', de fleste artikler publiceret i *Nationalmuseets Arbejdsmark*. Den sidste bygger på analyser af omkring en snes trækirker i Danmark, Norge, Sverige og England, der er undersøgt arkæologisk.

Et af de populære emner i midten af 1900-tallet var den postulerede sammenhæng mellem de før-kristne kultsteder og vier, som de tidlige kirker skulle være bygget ovenpå. Olaf blev udfordret af disse påstande og valgte det som emne for sin disputats, hvortil han søgte om ét års kandidatstipendium. I 1964 gennemgik han samtlige arkæologiske og skriftlige kilder, der evt. kunne underbygge disse påstande, desuden besøgte han mulige bygningsmæssige levn i Danmark, Island, Norge og Sverige. Han påviste, at der, med en enkelt eller to mulige undtagelser, næppe er nogen kultstedskontinuitet. De middelalderlige berettende kilder, sagaer, kvad og Saxos *Gesta Danorum* blev gennemlæst på originalsprogene (her blev Olaf hjulpet af sine oprindelige bifagsstudier i nordisk filologi). Resultatet blev den imponerende disputats *Hørg, hov og kirke. Historiske og arkæologiske vikingetidsstudier*, der blev forsvaret sommeren 1966 og også kom som et bind i *Aarbøger* (1965). Det var altid en af Olafs stærke sider, at han ikke behøvede ret mange timers søvn, men selv om dele af disputatsen var udarbejdet før og efter stipendiet, er det imponerende, at det blev klaret med et enkelt års stipendium.

Det bør nævnes, at også rumindretningen i romanske landsbykirker blev behandlet i en afhandling i *Kirkehistoriske Samlinger* (1967), hvor Olaf bl.a. kunne påvise talrige eksempler på, at døbefonten oprindeligt stod centralt i vestenden af skibet og ikke afsides ved en indgangsdør, som man – ved tilbageslutning fra senere tider – hidtil havde troet.

Også Skuldelev-vikingskibene fra Roskilde Fjord kom til at fange Olafs opmærksomhed og lægge beslag på hans kræfter. Her arbejdede han sammen med den syv år yngre skibingeniør Ole Crumlin-Pedersen (1935-2011), og sammen fik de – med bistand fra studerende, fonde og legater samt lokale politikere – bjerget resterne af fem skibe. Hvert skib blev undersøgt og bjerget, de blev ved hjælp af spunsvægge gjort tilgængelige, idet vandet blev bortpumpet. Hovedindsatsen lå

sommeren 1962, hvor Olaf med sin organisationsevne spillede en stor rolle. Den opsigt, undersøgelserne vakte, var der taget højde for, og der blev arrangeret fast båd fart fra Roskilde med forevisning af undersøgelserne set fra søsiden. Skibene blev efterfølgende konserveret og udstillet i den nybygning, som nu hedder Vikingskibsmuseet i Roskilde. Desuden – og ikke mindst – blev resultaterne publiceret, begyndende med en artikel i *Skalk* 1957, fulgt af talrige publikationer og sluttende med et stort bind, med seks forfattere, *The Skuldelev Ships*, i en ny serie, *Ships and Boats of the North* i 2002. Her skrev Olaf selv om de tidlige undersøgelser og de tidlige udgravninger 1957-59. Desuden skrev han om udgravningen og hævnningen af skibene 1962 samt om Vikingskibsmuseet. Det bør nævnes, at Olaf lejlighedsvis understregede, at han ikke så sig selv som skibsforsker, men som den, der kunne hjælpe med mange praktiske ting inkl. at skaffe finansiel støtte til hele arbejdet og museumsbyggeriet i Strandengen ved Roskilde.

Med Olafs energi, lederevner og brede faglige fundering kan det ikke undre, hvis han så sig selv som en mulig efterfølger af den daværende, noget svage leder af Nationalmuseets Middelalder- og Renæssanceafdeling. Sådan blev det ikke, den daværende rigsantikvar måtte – for at løse et andet personproblem – udpege en anden efterfølger, og da Olaf gerne ville til Jylland, hvad han 1969-70 demonstrerede ved at holde middelalderarkæologiske øvelser ved Aarhus universitet, lykkedes det her at få oprettet et professorat i det nye fag middelalderarkæologi, som Olaf derefter beklædte i en halv snes år, 1971-81. Han stod således for oprettelsen af et helt nyt universitetsfag, der på en vis måde byggede på de faglige traditioner fra Nationalmuseet, men med formel videnskabelig uddannelse på alle niveauer, således at der – ifølge en optælling af Olafs efterfølger på lærestolen, Else Roesdahl – var 24 kandidater færdige i 1985. Hermed fik de museer, som tidligere kaldtes provinsmuseerne, en række fagligt funderede ledere og inspektører, og man kan sige, at det danske museumslandskab blev kraftigt styrket, idet der nu for middelalderens vedkommende kom et fagligt medspil til de forhistoriske arkæologer og etnologerne.

Klostrene. Der blev foretaget uddannelsesgravninger med studenterne. Først i to år, 1972-73, i benediktinernonneklosteret Ring sydvest for Skanderborg, senere i fire år i cistercienserklosteret i Øm. Der blev udsendt 11 nyhedsbreve om udgravningerne i Øm 1975-78, og Olaf fulgte op med en oversigtsartikel. Hermed indledtes en ny fase af dansk arkæologisk klosterforskning.

Middelalderbyen. Olaf var i 1974 blevet medlem af Statens Humanistiske Forskningsråd og var 1977-79 også næstformand. Han fik Forskningsrådet til i 1976 at støtte et stort 'Projekt Middelalderbyen', der skulle bygge på en ny bearbejdelse

af de skriftlige kilder og de arkæologiske fund. Det var en fuldstændig registrering af al foreliggende historisk og arkæologisk viden om den middelalderlige topografi i de implicerede byer, både som den forelå i lokalmuseerne og på Nationalmuseet. Man indledte med et kollokvium 1977. Der var afsat midler til medhjælp, både studentermedhjælp og yngre magistre, og da man i 1980 var nået gennem dette stade, gik man i gang med 45 byarkæologiske undersøgelser for at søge at løse nogle væsentlige historiske og topografiske problemer. Fra midten af 1980'erne fulgte monografierne om byerne Ribe, Køge, Viborg, Næstved, Odense og Svendborg. Aalborg kom også med, idet materialet indgik i første bind af den af Aalborg Kommune 1992 udgivne *Aalborgs Historie*. Bindet om Aarhus udkom endelig for få år siden, i 2013, i regi af Dansk Center for Byhistorie. Og på initiativ af samme Center kom det afrundende bind i efteråret 2016, *Danmarks Byer i Middelalderen* af middelalderarkæologen Hans Krøngaard Kristensen og professor i historie Bjørn Poulsen, en fremragende bog, som i modsætning til projektet som sådan også omfatter Sydslesvig og Skånelandene.

Da rigsantikvar P.V. Glob – medlem af Selskabet her – nærmede sig den daværende pensionsgrænse på 70 år, var der ikke ret mange fagligt funderede kandidater som efterfølgere. Der var i faglige kredse et stærkt ønske om, at det skulle være Olaf Olsen, og således endte det da også. Skønt Olaf havde befundet sig godt i sit professorat med de forskningsmuligheder, der lå der, var det fristende at vende tilbage til Nationalmuseet og dets mange muligheder og udfordringer. Olaf tog orlov fra professoratet i seks år, før han definitivt besluttede sig for Museet.

Perioden 1982-95 blev stærkt præget af projektet 'Nationalmuseet og Fremtiden'. I vor sammenhæng er det vigtigt at fremhæve, at Olaf også her havde evnen til at overbevise sine omgivelser, det gælder både de statslige med 'Lov om Nationalmuseet' af 4. juni 1986 som en markant melding og store private tilskud, hvor Egmont-fonden (der ellers normalt støtter sociale formål) havde rollen som en rundhåndet mæcen. Loven bestemte, at Nationalmuseet kunne anvende 150 mio. kr. til om- og tilbygningsarbejder, forudsat at der fra anden side blev opnået tilskud på mindst 100 mio. kr. Den kortfattede lovtekst blev trykt i *Arbejdsmarken* 1992.

Men for Olaf var det nok lige så vigtigt at få slået fast, at Nationalmuseet er en forskningsinstitution, og det skete med aplomb ved genåbningen grundlovsdag 1992, hvor Olaf i den nye forhal præsenterede flere store værker for de fremmødte med Dronning Margrethe i spidsen. Et af dem var et tobindsværk om *Danske middelalderlige skattefund*, som havde været adskillige år undervejs, men hvor der hele tiden (igen af Olaf) blev skaffet fondsstøtte til medhjælp og illustrationer. Olaf gennemgik alle teksterne med forfattere og redaktører, der regelmæssigt var samlet

om mødebordet i Olafs kontor, og der blev ikke sparet på konstruktiv kritik, når det var nødvendigt. Olafs personlige involvering var således meget stor, men da jeg spurgte, om han dog ikke ville nævnes på anden måde end blot ved at skrive og underskrive forordet, var svaret blankt nej! Således kan man også håndtere spørgsmålet om forfatterrettigheder!

Det skal tilføjes, at Olaf Olsen nogle dage før Nationalmuseets genåbning fra Hendes Majestæt Dronningen modtog medaljen *Ingenio et Arti*, som han med stolthed bar ved højtideligheden. Den uddeles kun sjældent; i mange år var Selskabets nu afdøde medlem Erik Fischer og Olaf de eneste forskere, der havde medaljen.

Danmarkshistorien. Der har været en vis tradition for, at forlagene udgav Danmarkshistorier med 20-30 års mellemrum, normalt skrevet på et forskningsmæssigt forsvarligt grundlag, således at de både kunne indgå i forskningsdiskussionen og også kunne være af interesse for den alment interesserede læser. Illustrationerne spiller også en stor og naturlig rolle. Den seneste Danmarkshistorie af denne type var *Politikens Danmarkshistorie*, der kom i 14 bind. Første udgave 1962-66, ny udgave 1976-78. To københavnske forlag, Gyldendal og Politiken, slog sig nu sammen om en ny Danmarkshistorie og bad Olaf Olsen om at være redaktør; en medredaktør blev også tilbudt. Dette sidste tilbud afslog Olaf, han skønnede, at en medredaktør ville blive *for* tidkrævende for ham, men selve opgaven tog han gerne imod. Således kom der i årene 1988-91 en smuk Danmarkshistorie på 16 bind, skrevet af historikere og arkæologer med meget forskellig ideologisk baggrund, men Olaf var sikker på, at den fælles respekt for stoffet og det historiske håndværk nok skulle bære igennem, hvilket også slog til. Det er naturligvis tankevækkende, at udgaven, der var nøje gennemarbejdet af Olaf, kom just i de år, hvor Nationalmuseet blev moderniseret, men de to opgaver var nøje adskilt. Kun én eneste gang så jeg materiale vedrørende Danmarkshistorien spredt ud over arbejdsbordet på Museet, og det var engang i en sommerferieperiode, juli måned. Som kuriosum kan jeg nævne, at ved lanceringen af værket var der hængt et banner tværs over Strøget, Østergade i København, hvor der med store typer blev reklameret for 'Olaf Olsens Danmarkshistorie'.

Værket blev en succes, og godt en halv snes år senere var det tid for en ny udgave, med delvis nye forfattere, som trådte ind i stedet for afdøde kolleger. Denne gang blev det 17 bind, og de udkom i årene 2002-05. Olaf Olsens Danmarkshistorie er fortsat den seneste mangebinds Danmarkshistorie.

Encyklopædien. Gyldendal fik mod til (gennem et datterselskab) at stå for en dansk encyklopædi med en stor stab af redaktører og forfattere. Værket udkom fra 1994

i et par oplag samt supplementsbind mv., i alt 20 bind. Det største dansksprogede værk af slagsen siden *Salmonsens Konversationsleksikon*, som senest udkom i årene 1915-30. *Den Store Danske Encyklopædi* fik et videnskabeligt råd, hvor Olaf blev formand. Han påtog sig at gennemlæse samtlige artikler, dvs. over 12.000 trespaltede sider, for – som han udtrykte det – at omverdenen kunne være sikker på, at Olsen havde forstået det hele, eller også, hvis Olsen ikke havde forstået det, at stoffet så var blevet omformuleret.

Det har været en krævende opgave, men Olaf var vant til at læse og læse hurtigt. Gennem mange år havde han fulgt *Danmarks Kirker*, siden 1978 som medlem af Styrelsen for værket, samtidig med, at han var styrelsens tilsynsførende som bindeled til redaktionen.² Da han som pensionist udtrådte af styrelsen, fortsatte han sin gennemlæsning af de nye hæfter. Den var, som en af redaktørerne³ nyligt udtrykte det, præget af kærlig opmærksomhed, eller, som Olaf selv formulerede det: 'Læsningen af hver eneste bygningsbeskrivelse er en oplevelse'. Og ikke alene læste han, men et par gange om året meldte han sin ankomst til redaktionen, hvor han over en kop te i én eller et par timer uddelte ris og ros over de hæfter, som de tre-fire redaktionshold havde udgivet siden sidst. Dette var, efter hvad jeg nylig har hørt fra redaktørerne, et arrangement, som man var meget taknemmelig for. Når jeg specielt nævner det, skyldes det, at det efter bedste skøn også var et ret enestående arrangement, hvor en højt begavet forskers omfattende viden, opsamlet gennem mere end 60 års arbejde, blev videregivet til de nye generationer, både til forskere og derefter videre til læserne – selvfølgelig inspireret af Olafs konklusion om *Danmarks Kirker* sammenlignet med tilsvarende udenlandske værker. 'Det bogværk kan vi godt være bekendt'.

Olaf Olsens bibliografi indtil 1. marts 1988 kan findes i det ene af de to festskrifter, som han modtog ved sin tresårsdag, nemlig den bog, som blev udsendt af Det Kongelige Nordiske Oldskriftselskab. Hans erindringer ventes udgivet af tidsskriftet *Skalk/Wormianum*. Der kan også ventes en opdateret bibliografi. En meget udførlig nekrolog ved Else Roesdahl kan læses i *[Dansk] Historisk Tidsskrift* bind 116, hæfte 2, 2016, s. 452-72.

Olaf Olsen blev optaget her i Selskabet 1979, var vicepræsident 1983-89 og medlem af bestyrelsen for Niels Bohr Legatet 1985-2005. Han kom flittigt til møderne indtil for et par år siden, hvor helbredet gjorde det vanskeligt. Senest kom Olaf 4. november 2014, hvor han af Selskabets protektor, Hendes Majestæt Dronningens hånd modtog den først uddelte portion af dr.phil. Ragna Rask-Nielsens Grundforskningsfond. Det var i anerkendelse af Olafs mangeårige indsats for dansk arkæologisk og historisk forskning.⁴

Til slut. Olaf var siden 1971 gift med Rikke Agnete, i sin tid hans kollega på Nationalmuseet. De havde deres hjem i gården 'Rikkeslyst' på Alrø i Horsens Fjord, og Olaf fremhævede gerne, hvor uundværlig Rikke, selv en aktiv middelalderforsker, var for ham.

Æret være Olaf Olsens Minde!

- 1 Aftrykt i Henriette Rensbros ph.d.-afhandling *Spor i kirkegulve*, Aarhus Universitet, 2007.
- 2 Hugo Johannsen, 'Danmarks Kirker', i: Marian Ullén (red.), *Från romanik till nygotik. Studier... tillägnade Ewald Gustafsson*, Stockholm 1992; Olaf Olsen, 'Danmarks Kirker', i: Gunver Kyhn (red.), *Carlsbergfondet. Årsskrift 1997*.
- 3 Birgitte Bøggild Johannsen.
- 4 Se *Oversigt over Selskabets virksomhed 2014-2015*, s. 87 og s. 92-93 (foto).